

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMININ TEKNOLOJİ BOYUTU

Erkan YEŞİLTAŞ

Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, erkanyesiltas@gmail.com

Selahattin KAYMAKÇI

Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, kaymakci37@yahoo.com

ÖZET

Teknolojinin hızlı bir şekilde ilerlediği günümüzde, çağa uygun insan tipi yetiştirme önemli bir sorundur. Çağa uygun insan tipi denildiğinde çağın gerektirdiği bilgi donanımına sahip, bilgiye ulaşabilen, bilgiyi kullanabilen ve bilgi üreten bireyler akla gelmektedir. Bu bireylerin yetiştirilmesine teknolojinin eğitim-öğretimde çeşitli dersler bağlamında kullanılması büyük katkı sağlamaktadır. Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretim programında teknolojinin yerini ortaya koymaktır. Araştırma nitel metodoloji kapsamında doküman inceleme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda veri kaynağı (doküman) olarak sosyal bilgiler öğretim programı kılavuz kitaplarından yararlanılmıştır. Araştırmaya ilişkin veriler 2014–2015 eğitim-öğretim yılı güz yarısında toplanmıştır. Araştırmada toplanan veriler betimsel analiz tekniği yardımıyla çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretim programının genel amaçlar, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri ile ölçme-değerlendirme araç ve yöntemleri açısından teknolojiye ve teknolojik ürünlerin etkin kullanımına olanak sağlayacak şekilde yapılandırıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, öğretim programı, teknoloji, eğitim teknolojisi.

TECHNOLOGICAL DIMENSION OF TURKISH SOCIAL STUDIES CURRICULA

ABSTRACT

Nowadays technology is rapidly developed and training modern human type is one of the important problems. Modern human type means people, having updated and scientific information, reaching, using and producing information. Using of technology as part of some courses in educational activities makes a significant contribution to train these people. The aim of this study is to elicit the place of technology in social studies curricula. This study was designed with qualitative methodology, specifically document analysis. In this context, social studies curricula guides were used as data sources (documents). The data were gathered in the fall semester of 2014-2015 academic year. Collected data were analyzed with descriptive analysis. The results of the study showed that the general goals, content, teaching-learning process, and measurement-evaluation tools and methods of curricula were designed to enable using technology and technological products actively.

Key Words: Social studies, curriculum, technology, educational technology.

GİRİŞ

Teknoloji günlük hayatımızda birçok alanda oldukça sık kullanılan bir kavramdır. Bunun yanı sıra teknolojinin neredeyse her an gelişiyor olması nedeniyle “teknolojik gelişmeleri takip” söylemi de yine sıkça karşılaşılan ve kullanılan söylemler arasındadır. Ancak “teknoloji” kelimesi kullanıldığında çoğu kez ilk akla gelen otomobil, cep telefonu, uydu, televizyon, bilgisayar, internet ve kamera gibi fiziksel donanımlardır. Oysa teknoloji kavramının kuramsal bir boyutu da bulunmaktadır. Teknoloji kuramsal boyut içinde önce tasarlanmakta, daha sonra uygulamaları sağlayacak olan donanım boyutu faaliyete geçmektedir. Bu nedenle teknoloji kavramını

değerlendirirken hem fiziksel donanım açısından hem de kuramsal boyutları açısından değerlendirmek doğru bir yaklaşım olacaktır (İşman, 2011: 2-5).

Teknoloji kavramı birçok bilim insanı tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımlardan birkaçı şu şekilde sıralanabilir: Galbraith (1967) teknolojiyi *“bilimsel ya da diğer sistematik bilgilerin pratik alanlara sistemli bir şekilde uygulanması”* olarak tanımlamıştır (akt. Molenda, 2003). Fidan’a (1986) göre teknoloji *“en yalın anlamıyla kuramsal bilgilerin ve bilimsel yasaların uygulamaya dönüştürülmesi işidir.”* (akt. Yanpar Yelken, 2011: 3; Yeşiltaş ve Sönmez, 2009). İşman’a göre (2011: 3) ise teknoloji *“belirlenen hedefleri gerçekleştirmede, ihtiyaçları karşılamada ve hayatı kolaylaştırmada doğruluğu ispatlanmış bilgileri organize etmede kullanılan pratik uygulamalardır.”*

Tanımlardan da anlaşıldığı gibi bilim, bilimsel bilgi üretirken, teknoloji insanların yararı için bilimin ürettiği bu bilgileri insan yaşamına uygulamaktadır. Örnek vermek gerekirse, insanoğlu bir noktadan farklı bir noktaya ulaşmak için fizik, kimya, mekanik ve matematik bilimi gibi alanlarda yapılmış olan çalışma ve araştırmalardan yararlanarak elde edilen bilgilerden uçağı yapmış ve bunları sürekli geliştirmiştir. Aynı şekilde insanların yaşamlarını her alanda kolaylaştırmak için bilimsel bilgilerden yararlanılarak otomobil, televizyon, telefon, bilgisayar gibi araçlar da geliştirilmiştir (Koşar, Avcı ve Yüksek, 2001: 5).

Teknolojinin kurumları, yönetimleri hatta daha da ötesi devletleri dahi etkilediği günümüzde eğitim alanını ve eğitim-öğretim süreçlerini etkilememesi elbette ki düşünülemez. Teknolojinin hayatın her alanında kullanıldığı, eğitimin ise her alan için gerekli olduğu gerçeğinden yola çıkarak her ikisinin de birey ve toplum hayatının vazgeçilmez unsurları olduğunu ve birbirlerini etkilediklerini söylenebilir. Alkan (2005) eğitimin, insanın doğuştan kazandığı gizil güçlerin ve yeteneklerin açığa çıkarılmasına, daha güçlü, olgun, yaratıcı ve yapıcı bir varlık olarak gelişip büyümesine hizmet ettiğini, teknolojinin ise, insanoğlunun eğitim yoluyla kazandığı bilgi ve becerilerden daha etkin, daha verimli biçimde yararlanabilmesinde, onları daha sistemli ve bilinçli olarak uygulayabilmesinde yardımcı olduğunu belirtmektedir (akt. Sever, 2010: 6). Birey ve toplum hayatında oldukça etkin olan bu iki unsurun etkileşimi neticesinde ise *“Eğitim Teknolojisi”* kavramı ortaya çıkmıştır.

Yaygın kanaatin aksine eğitim teknolojisi sınıflarda kullanılan teknolojik araçlar ve bu araçların bir listesinden ibaret olan bir terim değil, *“öğrenme kaynaklarının ve süreçlerinin değerlendirilmesi, yönetim uygulamalarının teorileri ve uygulamalarının tasarımı, geliştirilmesi ve kullanımınıdır.”* (Seels ve Richey, 1994, akt. Turan, 2007: 25). Alkan (1998: 13) eğitim teknolojisi kavramını, *“Genelde eğitime, özeldde öğrenme durumuna egemen olabilmek için ilgili bilgi ve becerilerin işe koşulmasıyla öğrenme ya da eğitim süreçlerinin işlevsel olarak yapıllaştırılmasıdır.”* şeklinde tanımlamıştır. Başka bir deyişle eğitim teknolojisi, davranış bilimlerinin iletişim ve öğrenme ile ilgili verilerine dayalı olarak, eğitimle ilgili ulaşılabilir insan gücü ve diğer kaynakları uygun yöntem ve tekniklerle kullanıp sonuçlarını değerlendirerek, bireyleri eğitimin özel amaçlarına ulaştırma yollarını inceleyen bilim dalıdır (Çilenti, 1988: 29).

Eğitim teknolojisi kavramı XX. yüzyılda ortaya çıkmış ve özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında önem kazanmıştır. Savaş sırasında çok sayıda psikolog ve eğitimci askerleri eğitmek için görsel ve işitsel materyallerin geliştirilmesi için çağrılmış ve bu eğitimcilerden bazıları genel eğitim-öğretim sorunlarını çözmek için eğitim teknolojisi alanında çalışmaya devam etmiştir (Özkütük ve Orgun, 2001). Bu bağlamda eğitim teknolojisi kavramının, eğitim-öğretimde araç ve gereç kullanımı olarak tanımlandığı yıllar geride kalmıştır. 2000’li yıllarda eğitim teknolojisi; insan ve teknoloji etkileşiminden performans teknolojilerine, bilgisayar destekli eğitimden sanal eğitime kadar birçok konuyu kapsamaktadır (Şimşek ve diğ., 2008).

Eğitim teknolojisinin etkin bir şekilde kullanımının eğitim-öğretim faaliyetlerine çok sayıda faydası bulunmaktadır. Bu faydalar Alkan (1997: 41-42, akt. Yanpar Yelken, 2011: 5) tarafından şöyle maddeleştirilmiştir:

- *Serbesti*: Öğretmen ve öğrenciler eğitim teknolojisi sayesinde serbest olarak çeşitli eğitim yaşantıları oluşturabilirler.
- *Birinci Kaynaktan Bilgi*: Eğitim teknolojisi sayesinde birinci kaynaktan bilgilere ulaşmak kolaylaşır. Örneğin gidilemeyen ülke, bölge ya da şehirlere sanal geziler düzenlenebilir.
- *Fırsat Eşitliği*: Eğitim teknolojisi zaman ve mekândan bağımsız olarak eğitimin gerçekleştirilmesine olanak sağlar. Örneğin internet sayesinde herkese eşit fırsatlar yakalama imkânı sunulabilir.
- *Çeşitlilik ve Kalite*: Eğitim teknolojisi sayesinde öğrenme – öğretme süreçlerinde kullanılan uyarıcıların çeşit ve vasıfları artırılarak süreçlerin zenginleştirilmesi sağlanır.
- *Yaratıcılık*: Eğitim teknolojisi ile sunulan çoklu ortamlar sayesinde öğrenci yaratıcı olma yönünü geliştirebilir.
- *Bireysel Öğretim*: Birey kendi öğrenme hızına göre aktif öğrenme şansına sahip olabilir.
- *Kopya Edilebilir Bir Sistem*: Oluşturulan eğitim süreçleri eğitim teknolojisinin sağladığı imkânlarla yaygınlaştırılabilir, paylaşılabilir.
- *Üretken Eğitim ve Hızlı Öğrenme*: Öğrenciler geleneksel ortamlara nispeten çok daha hızlı bir öğrenme gerçekleştirebilir ve üretkenlikleri artabilir.

Eğitim teknolojisi eğitim felsefeleri tarafından belirlenen hedef ve değerlere ulaşabilmek için gereken yol ve yöntemlerle ilgilenen bir disiplindir. Bu disiplin, eğitimin “ne” ve “niçin” sorularının yanıtları belirlendikten sonra bunun “nasıl” gerçekleştirilebileceği konusıyla uğraşmaktadır. Konuya program geliştirme açısından bakıldığında bu süreçte üç temel aşama vardır. Bunlar planlama, yürütme ve değerlendirmedir. Eğitim teknolojisi, bunlardan yürütme aşamasına ilişkin süreçlerle ilgilidir ve davranışları saptama, eğitim durumlarını belirleme ve yaşantıları kazandırma etkinlikleriyle ilgili olarak ortam düzenleme ya da çevreyi ayarlama etkinliklerini kapsamaktadır (Alkan ve Kurt, 2007: 16).

Tablo 1: Eğitim programları temel öğeleri açısından eğitim teknolojilerinin kapsamı (Alkan ve Kurt, 2007: 17; Seferoğlu, 2010: 6).

Sorunlar	Öğeler	İşlevler
Niçin?	Hedefler	İstendik Davranış
Ne?	İçerik	Eğitim Yaşantıları
Nasıl?	Süreçler	Ortamlar, Yöntemler, Teknikler
Ne Kadar? (Sonuç?)	Değerlendirme	Ölçme Süreçleri ve Aşamaları

Tablo 1’de görüldüğü üzere bir eğitim programı dört temel soruya cevap teşkil eden dört öğeden oluşmaktadır. Eğitim teknolojisi bu öğelerden süreç ve onun işlevi olan ortamlar, yöntemler ve teknikler ile ilgilidir. Ancak eğitim teknolojisinin kapsamını sadece bu öğe ile sınırlandırmak doğru değildir. Zira programı oluşturan bütün öğeler birbirleriyle ilişkilidir ve ancak hepsi birlikte ele alındığında bir bütünü teşkil etmektedirler (Alkan ve Kurt, 2007: 17).

Günümüzde yaşamın her yönünü etkilediği gibi eğitim teknolojisini de etkileyen önemli unsurlardan biri bilgi iletişim teknolojileridir. Bilgi iletişim teknolojilerinin bilgiyi üretme, bilgiyi paylaşma ve bilgiye ulaşma konusunda sunduğu geniş olanaklar öğrenme-öğretme süreçlerinin verimliliğini arttırabilme ve gelişen dünyaya ayak uydurabilecek bireyler yetiştirebilme adına öğretim programlarının da yenilenme ihtiyacını doğurmuştur. Bu bağlamda ülkemizde 2000’li yılların başlarında öğretim programı yenileme çalışmalarına başlanmıştır. Öğretim programı yenileme çalışmalarının nedenlerinden biri olan eğitim teknolojisiyle ilgili durumlar program tanıtım kitapçığında şöyle belirtilmiştir (MEB, 2005a: 14-15): “Dünya’da bilim ve teknolojiye meydana gelen hızlı değişimin Türkiye’ye yansımaları, değişik bilim alanlarındaki araştırma bulgularının ve eğitim bilimlerinde öğretme-öğrenme anlayışındaki gelişmelerin yöntem ve içerik olarak öğretim programlarına yansıtılması ile eğitimde kaliteyi arttırmak ve eşitliği sağlamak.”

Milli Eğitim Bakanlığı’nca başlatılan öğretim programı yenileme faaliyetleri kapsamında sosyal bilgiler öğretim programı da ele alınmıştır. Sosyal bilgiler öğretim programının yenilenme nedenleri arasında eğitim teknolojisiyle ilgili olarak yukarıda sayılan temel nedenlerin yanı sıra 1998 öğretim programının öğretmen merkezli olması ile programın modern eğitim-öğretim yaklaşımlarını esas almaması da gösterilmiştir (Kaymakçı, 2007a). Bununla birlikte yenilenme nedenleri arasına öğretim programının temel hedeflerinden biri olan etkili bir sosyal bilgiler öğretimi yapmak için teknolojinin kullanımı da eklenebilir. Çünkü tek başına yeterli olmamakla birlikte sosyal bilgiler öğretiminde teknolojinin öğretim programlarıyla etkili bir şekilde bütünleşmesi, öğrencilere sosyal bilgiler öğretiminin temel hedefi olan, iyi birer vatandaş olmaları için gerekli bilgi, beceri ve değerleri kazandırmada etkili olduğu görülmektedir (Heafner, 2004: 49, akt: Baloğlu Uğurlu, 2012). Bunlara ek olarak teknolojinin ve teknolojik araçların sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin öğrenmeleri için de başarılı bir motivasyon kaynağı olarak hizmet ettiği saptanmıştır (Bass, Rosenzweig ve Mason, 1999: 43).

Sosyal bilgiler öğretiminde ve 2005 sosyal bilgiler öğretim programının yenilenmesinde önemli bir yeri olan teknolojik gelişmeler ve eğitim teknolojisi akademik araştırmalara da konu olmuştur. Eğitim teknolojisi ve sosyal

bilgiler öğretimi ilişkisini doğrudan konu edinen araştırmalar uygulamalı ve kuramsal araştırmalar olmak üzere iki alt başlıkta değerlendirilebilir.

Uygulamalı araştırmalar öğretmen adayları, öğretmen ve öğrencilerle gerçekleştirilen eğitim teknolojisiyle ilgili çalışmaları kapsamaktadır. Örneğin Öztürk (2006) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eğitimde Teknoloji Kullanımına Yönelik Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi (Balıkesir Örneği)” adlı araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eğitimde teknoloji kullanımıyla ilgili bilişsel davranışların bir kısmına sahip oldukları ve eğitimde teknoloji kullanımına ilişkin olumlu tutum geliştirdikleri anlaşılmıştır. Kaya (2008) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Dersinde Teknoloji Kullanımı” adlı araştırmada sosyal bilgiler derslerinde teknolojinin kazanımlarından faydalanmak adına sosyal bilgiler ile teknolojiyi bütünleştiren, işbirlikli iletişim teknikleri, veri toplama teknikleri ve çoklu ortam üzerinde durulmuştur. Çelikcan (2010) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Dersi Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanının Aktif Öğrenme Yöntemleri İle İşlenmesinin Öğrencinin Akademik Başarısına Etkisi” adlı araştırmada, 6. sınıf Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı, Elektronik Yüzyıl ünitesi konularının öğretiminde aktif öğretim yöntemleri kullanımının geleneksel öğretim yöntemlerine göre öğrencilerin akademik başarılarını daha çok artırdığı görülmüştür. Yiğit (2011) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Teknoloji Okuryazarlığı Düzeylerinin ve Teknoloji ile Bütünleştirilmiş Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi” adlı araştırmada araştırmacı tarafından geliştirilen teknoloji eğitim programının öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlığını geliştirdiği tespit edilmiştir. Özel (2014) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojilerine Yönelik Tutum ve Davranışları” adlı araştırmada öğretmenlerin öğretim teknolojilerinin eğitimde verimi arttırdığına inandıkları, ancak bu teknolojileri inançları oranında kullanmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Aksin (2014) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB) Yeterlilikleri: Amasya İli Örneği” adlı araştırmada öğretmenlerin teknoloji okuryazarlığı ve teknolojik pedagojik alan bilgileri konusunda yeterli düzeyde olmadıkları belirlenmiştir.

Kuramsal araştırmaların ise sosyal bilgiler öğretiminde öğretim teknolojileri kullanımı ile sosyal bilgiler öğretim programında teknoloji üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Örneğin Baloğlu Uğurlu (2012), Çelikkaya (2013), Meydan ve Akdağ (2011), Yanpar (2005) ve Yeşiltaş (2012, 2013) tarafından yapılan araştırmalar sosyal bilgiler öğretimi ve teknoloji ilişkisini kurmakla birlikte sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilecek eğitim teknolojilerini ortaya koymaktadır. Aktunç ve Özçınar (2008) tarafından yapılan “İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminin Eğitim Teknolojisi Öğeleri Açısından İncelenmesi” adlı araştırmada ilköğretim 4. ve 5. sınıflarda sosyal bilgiler dersi, eğitim teknolojisinin sekiz ögesi açısından değerlendirilmiş ve ulaşılan sonuçlar arasında sosyal bilgilerin teknoloji kullanımına uygun bir ders olduğu belirtilmiştir. Öte yandan sosyal bilgiler öğretim programında teknolojinin yerine ilişkin araştırmaların ise öğretim programı öğrenme alanlarından biri olan Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanının içeriğine yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin Kaymakçı (2007b) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Dersi Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanının İçerik Değerlendirmesi” adlı araştırmada sosyal bilgiler dersi Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı içeriği kapsamında üniteler, kazanımlar, öğrenme alanı içerisinde yer alan konular ve sıralanışı incelenmiştir. Çelikcan (2011) tarafından

yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanının Yeri ve Önemi” adlı araştırmada bilim ve teknoloji ilişkisi, bilim ve teknoloji eğitiminin amaçlarından hareketle sosyal bilgiler öğretiminde bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanının yeri ele alınmıştır. Yiğit (2012) tarafından yapılan “Bilim, Teknoloji ve Toplum Yaklaşımı Açısından Sosyal Bilgiler ve Fen ve Teknoloji Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi” adlı araştırma sosyal bilgiler öğretimi açısından değerlendirildiğinde sosyal bilgiler öğretim programının teknoloji-toplum ilişkisini iyi vurgulamakla beraber bilimin doğası ve bilim insanlarının özellikleri noktasında sınırlı bir yapı arz ettiği belirlenmiştir. Kaymakçı (2013) tarafından yapılan “Yeni Sosyal Bilgiler Programının ve Ders Kitaplarının Bilim ve Teknolojiye Yaklaşımı” adlı araştırma sosyal bilgiler öğretim programı açısından incelendiğinde öğretim programı içerisinde yer alan bilim ve teknolojiyle ilgili konuların Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı bağlamında tanıtılmaya çalışıldığı görülmektedir.

Görüldüğü üzere eğitim teknolojisi ve sosyal bilgiler öğretimi alanında yapılan uygulamalı araştırmalarda öğretmen adayı, öğretmen ve öğrenci ekseninde sosyal bilgiler öğretimi ve teknoloji konuları ele alınırken, kuramsal araştırmalarda sosyal bilgiler öğretiminde öğretim teknolojileri ile sosyal bilgiler öğretim programında bilim ve teknoloji konuları ele alınmıştır. Özellikle sosyal bilgiler öğretim programında teknolojinin yerine ilişkin olarak yapılan araştırmalar genellikle Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı kapsamına indirgenmiş, dolayısıyla öğretim programının teknoloji boyutu sınırlı bir şekilde açıklanmıştır. Oysa teknoloji ve eğitim teknolojisi kullanımının nasıl yapılacağına ilişkin ana çerçeveyi çizen öğretim programında teknolojinin yerinin detaylı bir şekilde bilinmesi mevcut durumun ortaya konulması açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda gerçekleştirilecek olan araştırmanın uygulayıcılara (öğretmenlere) ve araştırmacılara (bilim insanlarına) öğretim programının teknolojik boyutuna ilişkin somut veriler sunacağı açıktır. Ayrıca öğretim programına ilişkin olarak yapılacak olan güncelleme ve yenileme faaliyetlerine de bir yönlendirici olarak katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretim programında teknolojinin yerini ortaya koymaktır. Araştırmada sosyal bilgiler öğretim programının içeriği ve yapısının genel olarak teknoloji, özelde ise eğitim teknolojisini ne ölçüde barındırdığı ortaya konulmaya çalışılarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler öğretim programının genel amaçlarında teknolojinin yeri nedir?
2. Sosyal bilgiler öğretim programının içeriğinde teknolojinin yeri nedir?
3. Sosyal bilgiler öğretim programının öğrenme-öğretme süreçlerinde teknolojinin yeri nedir?
4. Sosyal bilgiler öğretim programının ölçme-değerlendirme araç ve yöntemlerinde teknolojinin yeri nedir?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde nitel metodolojiden yararlanılmıştır. Bilindiği gibi nitel araştırma, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal

ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma türü” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 39). Bu çalışmada, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamı, herhangi bir konuyla ilgili değişim ve gelişmeleri göstermesi, konunun bütünü hakkında fikir vermesi ve araştırmanın amacına uygunluğu nedeniyle nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi kullanılmıştır (Merriam, 1998; Yıldırım ve Şimşek, 2005; Yin, 2003).

Veri Kaynağı ve Verilerin Toplanması

Araştırmada doküman olarak araştırma yaparken ulaşılan, diğer bir anlatımla eğitim araştırmalarında kullanılan birincil kaynaklar grubunda değerlendirilen (Bell, 1993) öğretim program kılavuz kitaplarından yararlanılmıştır. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretim program geliştirilme çalışmaları sırasında hazırlanan “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4–5. Sınıflar Öğretim Programı (Taslak Basım)” ile “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6–7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu (Taslak Basım)” adlı kılavuz kitaplar kullanılmıştır.

Araştırmaya ilişkin veriler araştırmacılar tarafından 2014–2015 eğitim-öğretim yılı güz yarısında toplanmıştır. Bu çerçevede kılavuz kitaplarda öğretim programının teknoloji boyutunu ifade eden bilgiler “programın genel amaçları, programın uygulanmasıyla ilgili açıklamalar, öğrenme alanları, kazanımlar, etkinlik örnekleri, ölçme-değerlendirme araç ve yöntemleri” bağlamında incelenmeye çalışılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmayla ilgili olarak toplanan veriler, nitel veri analiz tekniklerinden biri olan betimsel analiz aracılığıyla çözümlenmiştir. Veriler betimsel analizin doğası gereği araştırma sorularının ortaya koyduğu (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 224) olan “programın genel amaçları, öğrenme alanları, kazanımlar, öğrenme-öğretme süreçleri, etkinlik örnekleri ve ölçme-değerlendirme süreçleri” temalar altında, dokümanlardan yapılan doğrudan alıntılarla desteklenerek sunulmuştur. Ayrıca geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması amacıyla üçgenleme yapılarak (Patton, 2002) veriler iki sosyal bilgiler eğitimi alan uzmanı ve bir sosyal bilgiler öğretmeni tarafından da incelenmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda araştırmacılar tarafından yapılan çözümlenme ile diğer birey tarafından yapılan çözümlenmeler arasında herhangi bir farklılığa rastlanmamış ve çalışmada araştırmacıların yaptığı çözümlenmenin kullanılmasına karar verilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Sosyal Bilgiler öğretim programını ortaya çıkaran ana gerekçe MEB’ce (2006) şöyle özetlenmektedir: “...Tüm dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanmakta olan değişimi ve gelişimi; ülkemizde de demografik yapıda, ailenin niteliğinde, yaşam biçimlerinde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, toplumsal cinsiyet alanında, bilgi teknolojisinde, iş ilişkileri ve iş gücünün niteliğinde, yerleşme ve küreselleşme süreçlerinde görmek mümkündür. Tüm bu değişim ve gelişimleri eğitim sistemimize ve programlarımıza yansıtma bir zorunluluk hâline gelmiştir”. Dolayısıyla MEB dünyada meydana gelen

gelişmelerin ülkemizdeki bilgi teknolojisine yaptığı etkiyi önemsemiş ve sosyal bilgiler öğretim programında teknoloji ve ilgili unsurlara aşağıdaki temalar altında yer vermiştir:

Öğretim Programının Genel Amaçlarında Teknoloji

Sosyal bilgiler öğretim programının genel amaçlarında teknoloji doğrudan onbirinci maddede ifadesini bulmuştur. Buna göre öğrenciler; bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır. Bununla birlikte genel amaçların yedi ve onikinci maddelerinde dolaylı olarak teknoloji ve kullanımı işaret eden unsurlar bulunmaktadır. Dolayısıyla ilköğretim öğrencileri; bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir. Ayrıca, bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlâkı gözetir (MEB, 2005b; MEB, 2005c).

Programın uygulanmasıyla ilgili açıklamalar bölümünde de teknoloji ve kullanımına dönük olarak öğretmenlere birtakım tavsiyelerde bulunulmuştur. Buna göre öğretmen; fotoğraflar, haritalar, filmler, CD-ROM'lar, tarih ve sosyal bilgiler benzeşim (simülasyon) programları, çoklu ortam (multimedya) ve hipermedya gibi araçlar; telekomünikasyon hizmetlerini (internet gibi) imkânları ölçüsünde sosyal bilgiler dersinin bir parçası yapmalıdır. Gezi düzenleyemediği mekânlara, sınıf içinde internet yardımıyla, sanal alan gezileri yaptırmalıdır (MEB, 2005b; MEB, 2005c).

Öğretim Programının İçeriğinde Teknoloji

Sosyal bilgiler öğretim programının içeriğinde teknoloji; öğretim programının öğrenme alanlarında ve kazanımlarında teknoloji olmak üzere iki alt başlıkta ele alınmıştır:

-Öğrenme Alanlarında Teknoloji:

Sosyal bilgiler öğretim programı, birbiriyle ilişkili beceri, tema ve kavramların bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapı olarak nitelenen öğrenme alanlarında (Ata, 2010) teknoloji ve teknolojiyle ilgili konulara yer vermiştir. Bu öğrenme alanları ve teknolojiye dönük içerikleri aşağıda ele alınmıştır (MEB, 2005b; MEB, 2005c):

Öğretim programı öğrenme alanları içerisinde teknoloji doğrudan "*Bilim, Teknoloji ve Toplum*" öğrenme alanında ifadesini bulmuştur. Kılavuz kitaplarda bu öğrenme alanının içeriğiyle ilgili şu ifadeler yer verilmiştir: Teknoloji, ilk insanların, ilk basit aletleri yapımıyla başlar. Günümüzün gelişmiş teknolojisi ise sosyal hayattaki işlerimizi kolaylaştıran bir etkidir. Yaşadığımız modern hayat teknolojisiz ve bilimsiz imkânsızdır. Ancak teknoloji beraberinde birçok sorunu da getirir. "Yeni teknoloji, her zaman, eskisinden iyi midir?" veya "Yeni teknolojinin yol açtığı sosyal değişime ilişkin geçmişten ne öğrenebiliriz?" sorularının cevapları teknolojik gelişmeleri ve sosyal hayata etkilerini anlamamızı kolaylaştırır.

İlköğretim 4-5. sınıf öğrencileri bu öğrenme alanında; yaratıcı, eleştirel ve bilimsel düşüncenin bilim ve teknolojiadaki gelişmelerin temeli olduğunu; bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgiye ulaşmada teknolojiyi kullanma becerisi edinir. Öte yandan, teknolojilerin günlük hayatları ile ne derecede ilişkili olduğunu öğrenirken bazı teknolojik ürünlerin doğaya verdiği zararları tartışır. Ayrıca öğrenciler, orijinal eserlerin yasalarla korunduğunu fark ederek akademik dürüstlük ilkelerini dikkate alır.

İlköğretim 6 ve 7. sınıf öğrencileri ise sosyal bilimlerin alt disiplinlerinin de günlük ve toplumsal yaşam üzerindeki pratik bazı sonuç ve etkilerini kavrayarak 21. yüzyılda bilim ve teknolojiye bazı gelişmelerden hareketle gelecekteki yaşamla ilgili olarak ortaya çıkabilecek yeni konular hakkında fikir yürütmeleri istenecektir. Telif hakları ve patentin bilimsel gelişmelerdeki etkisini tartışarak bilimsel çalışma ve birikimlerin yasalarla korunduğunu fark etmeleri sağlanacaktır. Tarih öncesi dönemlerde, ilk insanların basit aletleri yapmasıyla başlayan süreçte uygarlıkların bilim ve teknolojiye katkılarına örnekler verecekler, böylece bilim mirasının oluşum sürecini günümüze kadar özetleyerek yaratıcı, eleştirel ve bilimsel düşünce ile bilim ve teknolojiadaki gelişmeler arasındaki paralelliği fark edeceklerdir.

Sosyal bilgiler öğretim programında dolaylı olarak teknolojiyle ilgi kurulan öğrenme alanları ise “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ile “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarıdır. Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanının ilköğretim 4 ve 5. sınıflar düzeyinde teknolojinin üretimde kaliteyi artırmadaki yerine değinilmesi istenmiştir. Küresel Bağlantılar öğrenme alanında ise teknoloji daha çok bir neden olma görevi üstlenmiştir. Bu bağlamda öğrenme alanının içeriğinde şu ifadeler yer verilmiştir: “Bilim ve teknolojiadaki gelişmelerin zaman ve mekândaki sınırları kaldırmasıyla toplumlar arasındaki ilişkiler daha da artmıştır. Yüzyıllardır süre gelen farklı bölgelerdeki insanların siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkileri teknolojiyle birlikte daha da yoğunlaşmıştır. Böyle bir dönemde öğrencilerin bu ilişkiler konusunda bilinçli olmaları gerekmektedir.” Dolayısıyla teknoloji Küresel Bağlantılar öğrenme alanını oluşturan başlıca unsurlardan biri konumuna yükselmiştir.

-Kazanımlarda Teknoloji:

Sosyal Bilgiler öğretim programı, öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencide görülmesi beklenen bilgi, beceri ve tutumlar olarak nitelendirilen (Ata, 2010) kazanımlarda teknoloji ve ilgili konulara yer vermiştir. Bunlar sınıf düzeyi, öğrenme alanı, ünite no ve ünitenin adı olmak üzere aşağıda açıklanmıştır:

-4. Sınıf Kazanımlarında Teknoloji: Bu sınıf düzeyinde teknoloji ve ilgili kazanımlara iki ünite de yer verilmiştir (MEB, 2005b):

Öğrenme Alanı: Bilim, Teknoloji ve Toplum

Ünite No ve Ünitenin Adı: 5 / İyi Ki Var

1. Çevresindeki teknolojik ürünleri, kullanım alanlarına göre sınıflandırır.
2. İnsanlığın kullandığı belli başlı zaman ölçme araçlarını ve belirleme yöntemlerini tanıır.
3. Kullandığı teknolojik ürünlerin zaman içindeki gelişimini kavrar.

4. Teknolojik ürünlerin hayatımızda ve çevremizde yaptığı değişiklikleri dikkate alarak geçmişle bugünü karşılaştırır.
5. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlar.
6. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.

Öğrenme Alanı: Küresel Bağlantılar

Ünite No ve Ünitenin Adı: 8 / Uzaktaki Arkadaşlarım

3. Kendisi ile başka bir toplumdaki yaşlılarının günlük yaşamlarını karşılaştırır. Bu kazanıma yönelik yapılan açıklama "Toplumlara ait belirgin özellikleri içeren görsel materyaller (fotoğraf, film vb.) kullanılacaktır (3. kazanım)." şeklindedir.

Teknoloji ve ilgili konularla ilişkin dördüncü sınıf kazanımları değerlendirildiğinde kazanımların genellikle bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanı içerisinde yer aldığı görülmektedir. Kazanımlardan, öğrencilerin yakın çevresinde gördükleri teknolojik araçlar, teknolojik araçların gelişimi ve kullanımı gibi birtakım giriş davranışı kazandırmaya yönelik unsurla içerdiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte öğrencilerin küçük bilim insanları olarak yetişmeleri adına kendine özgü ürünler tasarlamalarının istenmesi dikkat çekmektedir. Ayrıca ünite sütunlarının sağ kenarında yer alan "açıklamalar" sütununda film gibi teknolojik unsurların derslerde kullanılmasının tavsiye edildiği görülmektedir.

-5. Sınıf Kazanımlarında Teknoloji: Bu sınıf düzeyinde teknoloji ve ilgili kazanımlara iki üniteye yer verilmiştir (MEB, 2005b):

Öğrenme Alanı: Bilim, Teknoloji ve Toplum

Ünite No ve Ünitenin Adı: 5 / Gerçekleşen Düşler

1. Buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir.
2. Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır.
3. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerinin farkına varır.
4. Kanıtlara dayanarak, Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir.
5. Bilim ve teknoloji ile ilgili, düzeyine uygun süreli yayınları tanır ve izler.
6. Yaptığı çalışmalarda yararlandığı kaynakları gösterir.

Öğrenme Alanı: Küresel Bağlantılar

Ünite No ve Ünitenin Adı: 8 / Hepimizin Dünyası

1. Dünya çocuklarının ortak yönlerini ve ilgi alanlarını fark eder. Bu kazanıma yönelik yapılan açıklama "Çocuk klasikleri, çizgi filmler, sinema, spor, müzik, bilgisayar oyunları vb. konulardan örnekler seçilerek eleştirel düşünme etkinlikleri yapılır (1. kazanım)." şeklindedir.
3. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.

Beşinci sınıf kazanımlarıyla ilgili değerlendirme yapmak gerekirse; kazanımların dördüncü sınıfta olduğu gibi iki üniteye ve aynı öğrenme alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu sınıf düzeyinde konuların öğrencinin

çevresinden çıkarak daha geniş bir alana yayıldığı görülmektedir. Başka bir deyişle konular yavaş yavaş soyutlaşmaya ve karmaşık hale gelmeye başlamıştır. Bununla birlikte öğrencilere model almaları için Atatürk ve buluş yapanlar insanlar ile yaptıklarının sunulması sağlanmıştır. Dördüncü sınıfta olduğu gibi beşinci sınıfta da çeşitli konuların sunumunda çizgi filmler, bilgisayar oyunları gibi teknolojinin uygulamaya yansımaları olan ürünlerin kullanılması tavsiye edilmiştir.

-6. Sınıf Kazanımlarında Teknoloji: Bu sınıf düzeyinde teknoloji ve ilgili kazanımlar sadece bir ünite ele alınmıştır (MEB, 2005c):

Öğrenme Alanı: Bilim, Teknoloji ve Toplum

Ünite No ve Ünitenin Adı: 7 / Elektronik Yüzyıl

2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer.
3. Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder.
4. Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur. Bu kazanıma yönelik yapılan açıklama "Bulaşıcı hastalıklar, salgın hastalıklar, doku ve organ nakli, kan bağıışı ve aşular inceleneyecektir (3.kazanım)." şeklindedir.
5. Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk'ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.

Teknoloji ve ilgili konulara ilişkin altıncı sınıf kazanımlarına bakıldığında dört ve beşinci sınıfların aksine bu sınıf düzeyinde yalnızca bir öğrenme alanı ve bir ünitenin yer aldığı görülmektedir.

İlköğretim 4. ve 5. sınıfta bilim ve teknolojinin toplum hayatına etkileriyle ilgili kazanımlara yer verilmiştir. İlköğretim 6. sınıfta ise öğrencilerden bilim ve teknolojinin gelecekteki yaşam üzerine etkilerinin neler olabileceğini yorumlamaları istenmiştir. Böylelikle öğrencilerin aşamalı bir şekilde ilköğretim 4–5–6. sınıflarda bilim ve teknolojiyle ilgili gelişmelerin toplum hayatına etkilerini geçmiş-gün-gelecek çizgisinde değerlendirmeleri sağlanmıştır.

Bilim ve teknolojiye meydana gelen gelişmeler hiç kuşkusuz tıp alanında da kendini göstermektedir. Gerek görüntülü gerekse görüntüsüz medyada doku ve organ nakli, kan bağıışı, gen teknolojisi, nanoteknoloji vb. konular sıkça yer almaktadır. Öğrencilerin tıp alanında meydana gelen gelişmeler hakkında bilgi sahibi olması ve bu gelişmelerin insan ve toplum hayatına etkilerinin farkında olması amacıyla ünite tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle ilgili kazanıma yer verilmiştir.

İlköğretim 5. sınıfta öğrencilerin yaptığı çalışmalarda kaynak gösterme alışkanlığı kazanmasıyla ilgili kazanıma yer verilmiştir. Bunun paralelinde ilköğretim 6. sınıfta öğrencilerin telif ve patent haklarıyla ilgili bilgiler edinmesi amaçlanmıştır. Ayrıca ilköğretim 5. sınıfta kanıtlara dayanarak, Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi göstermesiyle ilgili kazanım verilmiştir. Bu kazanımın devamında ilköğretim 6. sınıfta öğrencilerin uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk'ün akılcılığa ve bilime verdiği önemin farkında olmaları istenmiştir.

-7. Sınıf Kazanımlarında Teknoloji: Bu sınıf düzeyinde teknoloji ve ilgili kazanımlar iki üniteye ele alınmıştır (MEB, 2005c):

Öğrenme Alanı: Bilim, Teknoloji ve Toplum

Ünite No ve Ünitenin Adı: 4 / Zaman İçinde Bilim

1. İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkılarını örnekler verir.
2. İlk yazı örneklerinden yola çıkarak yazının kullanım alanlarını ve bilgi aktarımındaki önemini fark eder.
3. Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını değerlendirir.
4. 15 – 19.yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini fark eder. Bu kazanıma yönelik yapılan açıklama “Coğrafi Keşifler, Rönesans, Reform ve Aydınlanma Çağı işlenecek, Sanayi İnkılabı ise bilimsel ve teknolojik açılardan ele alınacaktır (4. kazanım).” şeklindedir.
5. Tarihsel süreçte düşünceyi ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirir.

Öğrenme Alanı: Üretim, Dağıtım ve Tüketim

Ünite No ve Ünitenin Adı: 5 / Ekonomi ve Sosyal Hayat

3. Tarihten ve günümüzden örnekler vererek üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir Bu kazanıma yönelik yapılan açıklama “Sanayi İnkılâbı” vurgulanacaktır (3.kazanım).” şeklindedir.

Zaman İçinde Bilim ünitesinde, adından da anlaşıldığı gibi, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin tarih içerisindeki gelişimi ele alınmıştır. Yukarıda da ifade edildiği gibi bilim ve teknoloji insanlığın ortak mirasıdır, bilim ve teknolojinin gelişiminde tüm insanlığın payı vardır. Bu çerçevede üniteye öncelikle ilkçağ uygarlıklarının bilimsel ve teknolojik gelişmelere etkilerinin ele alınması istenmiştir.

Yazının bulunması tarih çağlarının başlangıcı olarak kabul edilen, insanlık tarihini derinden etkileyen olayların başında gelmektedir. Bu amaçla üniteye öğrencilerin ilkyazı örneklerinden yola çıkarak yazının kullanım alanları ve işlevleri hakkında bilgi sahibi olmaları amaçlanmıştır.

Bilim ve teknolojinin gelişiminde Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerin rolü çok büyüktür. Onlar, Avrupa Ortaçağ karanlığı içerisinde boğulurken, bilim ve teknolojinin aydınlık yüzünü insanlığa gösterme görevini üstlenmiş, Avrupa’nın karanlık çağı yaşadığı dönemlerde Antik Çağ’ın bilimsel mirasının muhafazasını ve gelişmesini sağlamış bilim insanlarıdır. Bu bağlamda Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerin bilim ve teknolojiye katkılarının ortaya konması, öğrencilerin geçmişte atalarının başarmış olduğu işleri öğrenerek günümüzde kendilerinin de böyle büyük işler başarabileceği hissini uyandırılması gerekmektedir. Üniteye bu amaçla öğrencilerin Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını değerlendirmeleri istenmiştir.

Avrupa’da 15 ve 19. yüzyıllar arası Rönesans ve Reform hareketlerinin bir sonucu olarak bilim ve teknolojiye büyük çapta gelişmeler meydana gelmiştir. Sanayi Devrimi’nin de bu gelişmeler sonrasında ortaya çıktığı ve günümüz bilim – teknolojisini büyük ölçüde şekillendirdiği düşünüldüğünde bu gelişmelerin tarihsel açıdan

önemi inkâr edilemez. Bu doğrultuda ünite içerisinde öğrencilerin 15–19. yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikimine etkileri hakkında bilgi sahibi olmaları amaçlanmıştır.

Bilim ve teknolojinin gelişiminin temelinde, düşüncede özgürlük, bilimsel araştırmalarda serbestlik gibi etkenler yatar ve öğrencilerin bilim ve teknolojinin gelişiminde etkisi olan bu etkenlerin farkında olması gerekir. Ünite bu amaçla öğrencilerin tarihsel süreçte düşüncüyü ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirmesine yönelik bir kazanım bulunmaktadır.

Öğretim Programının Öğrenme-Öğretme Süreçlerinde Teknoloji

Sosyal Bilgiler programının temel yaklaşımına baktığımızda iletişim olanaklarının gelişmesiyle bilgiye ulaşmanın kolaylaştığı ve çağımızda ‘bilgiyi üretenler’ ve ‘bilgiyi kullananların’ tartışılmaz şekilde üstün olduğu vurgulanmaktadır. ‘İletişim olanaklarının gelişmesi’ ve ‘bilgiye ulaşmanın kolaylaşması’ ifadeleri şüphesiz ki her geçen gün artan bir hızla ilerleyen bilgi iletişim teknolojileriyle ilişkilidir. Yine programın temel yaklaşımı başlığı altında Milli Eğitim Şurası ve diğer platformlarda dile getirilen “öğrencilerin bilgiye ulaşma yollarını öğrenmelerine” olanak sağlamaya yönelik taleplerin dikkate alındığı vurgusu da bu kapsamda ele alınabilir.

Programın “Sosyal Bilgiler Öğretimi Açısından Öğretmen” başlığı altında sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik yapılan bazı önerilerin öğrenme-öğretme süreçlerinde teknolojiden faydalanılmasına yönelik olduğu görülmektedir. Örneğin;

- “Reklam Hazırlama/Poster Afiş Hazırlama: Öğrencilerin işlenen konuya ilişkin televizyon ya da gazete için tanıtıcı reklamlar, posterler ya da afişler tasarlaması. Reklamlar görsel, işitsel ya da hareketli olabilir.”

Bu öneride yer alan “reklamlar, görsel, işitsel ya da hareketli olabilir.” ifadesi ile öğrencilerin reklam, poster ya da afiş tarzında bir reklam hazırlarken teknolojik imkânlardan faydalanmasına yönelik bir vurgu yapılmaktadır. Temelde öğrencilerin yaratıcılık becerilerini geliştirmeyi hedefleyen bu öneri, öğretmenlerin bu etkinliği gerçekleştirirken öğrencileri ders kapsamında ses kayıt cihazı, kamera ve bilgisayar gibi teknolojik cihazları kullanarak bunu gerçekleştirmelerine olanak sağlamaya yönelik olduğu söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretim programının öğrenme-öğretme süreçlerinde teknolojinin yerine ilişkin diğer örnekler ünite şemalarının orta kısmında bulunan etkinlik örneklerinde ifadesini bulmuştur. Etkinliklerden bazıları uygulananı itibarıyla teknolojiyle ilişkiliyken bazıları içerik olarak, bazılarıysa hem içerik hem de uygulama yönünden teknoloji ve teknolojik ürünlerle ilişkilidir. Bunlar sınıf düzeyi, öğrenme alanı, ünite no, ünitenin adı ve etkinlik adı olmak üzere aşağıda açıklanmıştır:

-4. Sınıf Etkinlik Örneklerinde Teknoloji: Bu sınıf düzeyinde teknolojiyle ilgili etkinlik örnekleri üç ünite de ele alınmıştır (MEB, 2005b):

Öğrenme Alanı: Kültür ve Miras

Ünite No ve Ünitenin Adı: 2 / Geçmişimi Öğreniyorum

Etkinlik 10: Sanal Alan Gezisi

Sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programı incelendiğinde ilk olarak “Geçmişimi Öğreniyorum” ünitesi çerçevesinde önerilen örnek etkinliklerden “Sanal Alan Gezisi” etkinliği görülmektedir. Bu etkinlikle ünitenin 5. ve 6. kazanımlarına yönelik fayda sağlanması amaçlanmıştır. Sanal alan gezilerinin, başta ekonomik engeller olmak üzere, çeşitli gerekçelerle gerçekleştirilemeyen gezi – gözlem çalışmalarının teknolojik bir alternatifi olduğunu söylemek mümkündür. Yeryüzünde hala mevcut ya da geçmişte var olmuş mekânların gerçek görüntüleri ya da birebir 3 boyutlu modellemeleri kullanılarak hazırlanan sanal gezi ortamları çoğu kez sadece internet bağlantısı ve bir web tarayıcısı kullanılarak erişilebilir durumdadır. Özellikle tarih ve coğrafya konuları ile ilgili konuların anlatımı esnasında içeriği somutlaştırmak adına oldukça faydalı oldukları söylenebilecek bu sanal ortamlar teknolojinin öğrenme – öğretme sürecine katkı sağladığı önemli materyallerden biridir. Sosyal Bilgiler 4. Sınıf programında bulunan bu etkinlikle de Milli Mücadele dönemiyle ilişkili kazandırılmak istenen bilgilerin somutlaştırılması amaçlanmıştır.

Öğrenme Alanı: Bilim, Teknoloji ve Toplum

Ünite No ve Ünitenin Adı: 5 / İyi Ki Var

Etkinlik 1: İnternette Araştırıyoruz

Etkinlik 2: Zaman Tüneli

Etkinlik 3: Telgrafın Telleri

Etkinlik 4: İşte Geldim

Etkinlik 5: Geleceğin Dünyası

Etkinlik 7: Teknolojiyi Doğru Kullanıyoruz

Etkinlik 8: Teknolojiyi Doğru Kullanalım

Sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programında “İyi ki Var” ünitesi kapsamında yer alan etkinlikleri incelediğimizde neredeyse tamamının teknoloji, teknoloji kullanımı ve teknolojinin hayatımıza katkıları çerçevesinde olduğu görülmektedir.

İlk etkinlik olan “İnternette Araştırıyoruz” programda “Öğrencinin kullandığı eşyaların geçirdiği safhalarla ilgili bir araştırma yapılır.” açıklamasıyla verilmiştir. İlgili kazanımlarda incelendiğinde görülmektedir ki öğrenciden araştırması istenen eşyalar ve onların gelişimi konusu büyük ölçüde teknolojik ürünlerle ilişkiliyken aynı zamanda bu araştırmayı internet üzerinden yapmasının istenmesi bu etkinliğin hem içerik hem de uygulama açısından teknoloji ile ilgili olduğunu ortaya koymaktadır.

İkinci etkinlik olan “Zaman Tüneli” etkinliği programda “Yaygın olarak kullanılan bazı aletlerin icat edilmiş tarihi esas alınarak bir zaman şeridi oluşturulur ve bu araç ve aletlerin hayatımıza etkisi tartışılır.” açıklamasıyla verilmiştir. Bu etkinlikte içerik itibarıyla öğrencilerin teknolojik ürünlerin tarihi gelişimi ve hayatımızda yeri konularında farkındalık kazanmaları amaçlanmıştır.

Üçüncü etkinlik olan “Telgrafın Telleri” etkinliği programda “Millî Mücadele’de telgrafın rolü ile ilgili görsel ve yazılı materyaller incelenir.” açıklamasıyla verilmiştir. Bu etkinlikte önemli bir iletişim teknolojisi olan telgrafın Milli Mücadele döneminde sağladığı faydalar ön plana çıkmaktadır.

Dördüncü etkinlik olan “İşte Geldim” etkinliği programda “Çeşitli teknolojik ürünlerin tanıtımı ile ilgili afiş tasarlanır.” açıklamasıyla verilmiştir. Bu etkinlikte hem öğrencilerin farklı teknolojik ürünleri tanımlarının hem de bu ürünleri tanıtmak için afiş tasarlarırken yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmelerinin hedeflendiği söylenebilir.

Beşinci etkinlik olan “Geleceğin Dünyası” etkinliği programda “Gelecekteki teknoloji ile ilgili proje çalışması yapılır.” açıklamasıyla verilmiştir. Bu etkinlikte öğrencilerin mevcut teknolojilerden yola çıkarak gelecekte ortaya çıkması muhtemel teknolojik ürünler hakkında akıl yürütmesi beklenmektedir ki bu etkinliğinde teknolojik ürünleri tanımanın yanı sıra bir önceki etkinlikte olduğu gibi öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi hedeflediği söylenebilir.

Ünitenin son iki etkinlik örneği olan “Teknolojiyi Doğru Kullanıyoruz” ve “Teknolojiyi Doğru Kullanalım” etkinlikleri ise, ünitenin 6. Kazanımı çerçevesinde altı şapkalı düşünme ve küçük gruplar teknikleri kullanılarak, teknolojik ürünleri doğaya ve insanlara zarar vermeden, doğru şekilde nasıl kullanılacağı hakkında farkındalık yaratmak amaçlarını taşımaktadır.

Öğrenme Alanı: Küresel Bağlantılar

Ünite No ve Ünitenin Adı: 8 / Uzaktaki Arkadaşlarım

Etkinlik 6: İnternette Araştırıyoruz

Sosyal bilgiler 4. sınıf öğretim programında “Uzaktaki Arkadaşlarım” ünitesi kapsamında verilen etkinlik örneklerine bakıldığında teknolojiyle ilişkili olan tek etkinliğin “Uluslararası sportif faaliyetlerin yapıldığı şehirlerin özellikleri araştırılır.” açıklamasıyla verilen “İnternette Araştırıyoruz” etkinliği olduğu görülmektedir. Bu etkinliğin Sosyal Bilgiler programı yaklaşımında da belirtilen “bilgiye ulaşma yollarını bilen” öğrenciler yetiştirmek konusunda katkı sağlamayı amaçladığı söylenebilir.

-5. Sınıf Etkinlik Örneklerinde Teknoloji: Bu sınıf düzeyinde teknolojiyle ilgili etkinlik örnekleri beş ünite de ele alınmıştır (MEB, 2005b):

Öğrenme Alanı: Kültür ve Miras

Ünite No ve Ünitenin Adı: 2 / Adım Adım Türkiye

Etkinlik 2: Sanal Alan Gezisi

Sosyal bilgiler 5. sınıf öğretim programında “Adım Adım Türkiye” ünitesi çerçevesinde önerilen örnek etkinliklerden 2. etkinlik örneği olarak “Sanal Alan Gezisi” etkinliği verilmiştir. “Ülkemizdeki doğal varlıklar, tarihî mekânlar, nesnelere, yapıtlar hakkında internet araştırması yapılır.” açıklamasıyla verilen etkinlikte sadece tarihi

mekânlar ve doğal varlıklarımıza ilişkin sanal gezintinin yapılması değil aynı zamanda bu varlık ve mekânlara yönelik internet araştırılmasının da yapılmasının istendiği görülmektedir.

Öğrenme Alanı: Üretim, Dağıtım ve Tüketim

Ünite No ve Ünitenin Adı: 2 / Ürettiklerimiz

Etkinlik 2: İnternette Araştırıyoruz

Sosyal bilgiler 5. sınıf öğretim programında “Ürettiklerimiz” ünitesi çerçevesinde önerilen örnek etkinliklerden 2. etkinlik örneği olarak “İnternette Araştırıyoruz” etkinliği görülmektedir. “Yaşanılan bölgedeki bir ekonomik faaliyete ilişkin internet araştırması yapılır.” açıklamasıyla verilen etkinliğin uygulama itibarıyla teknolojiyle ilişkili etkinliklerden biri olduğu görülmektedir.

Öğrenme Alanı: Bilim, Teknoloji ve Toplum

Ünite No ve Ünitenin Adı: 5 / Gerçekleşen Düşler

Etkinlik 1: Röportaj Yapıyoruz

Etkinlik 2: Olmasaydı, Ne Olurdu?

Etkinlik 3: Nereden Nereye

Etkinlik 4: Düşlerini Gerçekleştirenler

Etkinlik 5: Atatürk ve Bilim

Sosyal bilgiler 5. sınıf programında “Gerçekleşen Düşler” ünitesi çerçevesinde önerilen örnek etkinliklere bakıldığında tamamının içerik yönünden teknoloji ve teknolojik ürünler ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Bazı buluş ve teknolojik gelişmelerden önce gündelik hayatın nasıl olduğuna dair aile büyükleri ile röportaj yapılır.” açıklamasıyla verilen “Röportaj Yapıyoruz” etkinliğinin, “Bir alet veya ürünün günlük hayatımızda olmadığı varsayılan bir durum hakkında beyin fırtınası yapılır.” açıklamasıyla verilen “Olmasaydı Ne Olurdu?” etkinliğinin ve “Teknolojik gelişmelerin toplum hayatımıza etkilerini ortaya koyan beyin fırtınası yapılır.” açıklamasıyla verilen “Nereden Nereye” etkinliğinin teknolojik ürünlerin birey ve toplum hayatında sebep olduğu değişiklikler hakkında farkındalık yaratmak amacıyla önerildiği görülmektedir.

“Bir bilim insanının hayatı hakkında araştırma raporu yazılır.” açıklamasıyla verilen “Düşlerini Gerçekleştirenler” etkinliği direkt olarak teknolojiyle bağlantılı olmamakla birlikte teknolojik gelişmelerin önünü açan bilim insanlarının hayatları ve ürettikleri hakkında bilgi sağlamayı amaçladığı görülmektedir.

Son olarak “Atatürk’ün bilim ve teknoloji konusundaki sözleri ve bilimsel çalışmaları araştırılır.” açıklamasıyla verilen “Atatürk ve Bilim” etkinliğinde ise Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün bilime ve teknolojiye verdiği önemden yola çıkılarak öğrencilerde teknolojinin ve bilimin birey, toplum ve hatta ülke için ne denli önemli olduğu konusunda farkındalık yaratmak amaçlanmıştır.

Öğrenme Alanı: Güç, Yönetim ve Toplum
Ünite No ve Ünitenin Adı: 7 / Bir Ülke, Bir Bayrak
Etkinlik 1: İnternette Araştırıyoruz

Sosyal bilgiler 5. sınıf öğretim programında “Bir Ülke, Bir Bayrak” ünitesi çerçevesinde önerilen örnek etkinliklerden 1. etkinlik örneği olarak “İnternette Araştırıyoruz” etkinliği verilmiştir. “Merkezî yönetim birimlerinin tanıtıldığı sitelerden araştırma yapılır.” Açıklamasıyla verilen etkinliğin uygulama itibariyle teknolojiyle ilişkili etkinliklerden biri olduğu görülmektedir.

Öğrenme Alanı: Küresel Bağlantılar
Ünite No ve Ünitenin Adı: 8 / Hepimizin Dünyası
Etkinlik 5: Sanal Alan Gezisi

Sosyal bilgiler 5. sınıf öğretim programında “Hepimizin Dünyası” ünitesi çerçevesinde önerilen örnek etkinliklerden 5. etkinlik örneği olarak “Sanal Alan Gezisi” etkinliği verilmiştir. “İnternette ortak miras konulu sanal alan gezisi yapılır.” açıklamasıyla verilen etkinliğin uygulama itibariyle teknolojiyle ilişkili etkinliklerden biri olduğu görülmektedir.

-6. Sınıf Etkinlik Örneklerinde Teknoloji: Bu sınıf düzeyinde teknolojiyle ilgili etkinlik örnekleri sadece bir üniteye ele alınmıştır (MEB, 2005c):

Öğrenme Alanı: Bilim, Teknoloji ve Toplum
Ünite No ve Ünitenin Adı: 7 / Elektronik Yüzyıl
Etkinlik 2: Neler Olacak Neler
Etkinlik 3: Bir Hayat Kurtarmak
Etkinlik 4: Parlak Fikirler Sönmesin
Etkinlik 5: Bandrol, Kontrol
Etkinlik 6: İstikbal Göklerdedir

Sosyal Bilgiler 6. sınıf öğretim programında “Elektronik Yüzyıl” ünitesi çerçevesinde önerilen örnek etkinliklerden 2. etkinlik örneği olarak “Neler Olacak Neler” etkinliği verilmiştir. “Bilim ve teknolojinin geleceğimizi şekillendirmesine ilişkin beyin fırtınası ve araştırma yapılır.” açıklamasıyla verilen etkinlikte öğrencilerin bilim ve teknolojinin birey ve toplum hayatına mevcut katkılarından yola çıkarak gelecekte sağlayabileceği katkılara yönelik fikir üretmeleri beklenmektedir. Bu etkinlikle öğrencilerin eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme becerilerinin de gelişmesine katkı sağlanmasının hedeflendiği söylenebilir.

“Bağışladığı organ ile birkaç insanın hayatını değiştiren kişilerin öyküsü ve organ nakli konusu ele alınır.” açıklamasıyla verilen “Bir Hayat Kurtarmak” etkinliğinde önemli tıp alanında yaşanan teknolojik gelişmelerin sağladığı öneli katkılardan biri olan organ nakli ve önemi konusunda öğrencilerde farkındalık oluşturulması amaçlanmıştır.

“Özgün çalışmalar yapan insanların haklarını korumada önemli rolü bulunan “Türk Patent Enstitüsü” ve çalışmaları tanıtılır.” açıklamasıyla verilen “Parlak Fikirler Sönmesin” ve “Telif ve patent haklarının kullanımı ile ilgili araştırma ve altı şapkalı düşünme etkinliği yapılır.” açıklamasıyla verilen “Bandrol, Kontrol” etkinlikleriyle bilim ve teknolojinin ilerlemesinde çok önemli bir yeri olan telif hakları ve patent konularının önemi hakkında öğrencilerde farkındalık oluşturulması amaçlanmıştır.

Son olarak “Havacılık çalışmalarından yola çıkarak Atatürk’ün; bilim ve teknoloji ile ilgili görüş ve çalışmaları ele alınır.” açıklamasıyla verilen “İstikbal Göklerdedir” etkinliği ile Atatürk’ün genel olarak bilim ve teknolojiye, özelde ise havacılık teknolojilerine verdiği önemin öğrenciler tarafından fark edilmesi amaçlanmıştır.

-7 Sınıf Etkinlik Örneklerinde Teknoloji: Bu sınıf düzeyinde teknolojiyle ilgili etkinlik örnekleri üç ünite de ele alınmıştır (MEB, 2005c):

Öğrenme Alanı: Birey ve Toplum

Ünite No ve Ünitenin Adı: 1 / İletişim ve İnsan İlişkileri

Etkinlik 4: Bizim Ekranımız

Etkinlik 5: Kitle İletişim Özgürlüğü

Etkinlik 6: Gizlilik Kareleri

Etkinlik 7: Anadolu Ajansı

Sosyal bilgiler 7. sınıf öğretim programında “İletişim ve İnsan İlişkileri” ünitesi çerçevesinde önerilen örnek etkinlikler incelendiğinde 7 örnek etkinlikten 4’ünün kitle iletişim teknolojileriyle ilişkili olduğu görülmektedir. “Kitle iletişim araçlarında çocuklara yönelik programların, haberlerin, niteliklerinin ve sayılarının artırılmasını sağlamak amacıyla, yetişkinlerin konuya dikkatini çekecek bir proje hazırlanır.” açıklamasıyla verilen “Bizim Ekranımız”, “Doğru bilgi alma hakkı, düşünceyi açıklama özgürlüğü ve kitle iletişim özgürlüğü arasındaki bağlantı ele alınarak irdelenir.” açıklamasıyla verilen “Kitle İletişim Özgürlüğü”, “Kitle iletişim özgürlüğü, özel hayatın gizliliği ve konut dokunulmazlığı kavramları, ilgili anayasa maddeleri çerçevesinde incelenir.” açıklamasıyla verilen “Gizlilik Kareleri” etkinliklerinde öğrencilerin kitle iletişim araçlarını, bu araçlarla yapılan yayınları, bu yayınlarla ilişkili yasal düzenlemeleri ve kendilerine yönelik yayın düzenlemelerini tanımları, bu konular hakkında farkındalık kazanmaları amaçlanmıştır.

“Anadolu Ajansı ve diğer kitle iletişim araçlarının Millî Mücadele sürecindeki önemi incelenir.” açıklamasıyla verilen “Anadolu Ajansı” etkinliğinde öğrencilerin kitle iletişim araçlarının önemini Anadolu Ajansı ve Milli Mücadele döneminde sağladığı katkılardan yola çıkarak fark etmeleri amaçlanmıştır.

Öğrenme Alanı: Bilim, Teknoloji ve Toplum

Ünite No ve Ünitenin Adı: 4 / Zaman İçinde Bilim

Etkinlik 1: Teknoloji Nasıl Doğdu?

Etkinlik 2: Harflerden Kitaba

Etkinlik 4: Teknoloji ve Bilim Müzelerine Gezi

Etkinlik 5: Bayrak Yarışı

Sosyal bilgiler 7. sınıf öğretim programında “Zaman İçinde Bilim” ünitesi çerçevesinde önerilen örnek etkinliklerden ilki “Teknoloji Nasıl Doğdu?” etkinliğidir. “İlk çağlardaki bazı önemli buluşlar ele alınır.” açıklamasıyla verilen etkinlikte öğrencilerin teknolojinin ortaya çıkışına ilişkin bilgi kazanmaları amaçlanmıştır.

“Bir eserin kitap haline geliş aşamaları araştırılır; çevredeki bir matbaaya gezi yapılır.” açıklamasıyla verilen “Harflerden Kitaba” etkinliği ile öğrencilerin yazılı eserlerin kitap haline geliş süreci, matbaa ve basım teknolojilerini tanınması amaçlanmıştır.

“İletişim Müzesi, PTT Müzesi, Rahmi Koç Müzesi vb. müzelere gezi düzenlenir.” açıklamasıyla verilen “Teknoloji ve Bilim Müzelerine Gezi” etkinliği ile öğrencilerin teknolojinin tarihi gelişimine ilişkin bilgi edinmeleri sağlanmak istenmiştir. Ayrıca söz konusu müzelere farklı gerekçelerle (mesafe, ekonomik engeller vb.) gidemeyecek olan öğrenciler için bu etkinlik sanal alan gezisi şeklinde de gerçekleştirilebilir.

Ünitede son olarak “Batlamyus’tan Nasreddin Tusi, Ali Kuşçu, Galile, Takiyyüddin, Kepler ve Kopernik’e uzanan bir süreçte astronomi örneğinden hareketle bilim mirasının oluşumu ele alınır.” açıklamasıyla verilen “Bayrak Yarışı” etkinliği doğrudan teknolojiyle ilişkili olmamasına öğrencilerin karşın teknolojinin gelişiminde önemli katkıları bulunan bilim insanları, bilimsel bilginin birikerek artışı ve bilimsel mirasın önemi konularında farkındalıklarını arttırmak amaçlanmıştır.

Öğrenme Alanı: Üretim, Dağıtım ve Tüketim

Ünite No ve Ünitenin Adı: 5 / Ekonomi ve Sosyal Hayat

Etkinlik 4: Buharın Gücü

Sosyal bilgiler 7. sınıf öğretim programında “Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesi çerçevesinde önerilen örnek etkinliklerden biri “Buharın Gücü?” etkinliğidir. “Teknolojinin gelişmesinin insan yaşamına ve iş alanları üzerine etkisi vurgulanır.” açıklamasıyla verilen etkinlikte teknolojinin birey ve toplum hayatı üzerindeki etkileri hakkında öğrencilerde farkındalık oluşturulması amaçlanmıştır.

Sosyal bilgiler öğretim programı uygulanmasıyla ilgili açıklamalar bölümünde sosyal bilgiler dersinde öğretim araç ve gereçlerinin kullanımıyla ilgili bilgilere yer vermiştir. Bu araçlardan teknolojik araçlar çerçevesinde ele alınabilecek olanlar Tablo 2’de listelenmiştir.

Tablo 2: Sosyal bilgiler öğretim program etkinliklerinde kullanılan teknolojik öğretim araç ve gereçleri (MEB, 2005b; MEB, 2005c, Kaymakçı, 2011).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Etkinlik Örneklerinde Kullanılması Önerilen Eğitim Teknolojileri		
1. Belgeseller	6. İnternet	11. Tepegöz
2. Bilgisayarlar	7. Kitle İletişim Araçları	12. Teyp – Ses Bantları
3. Encarta World Atlas Programı	8. Ses Kayıt Cihazları	13. VCD / DVD Çalar
4. Elektronik Araçlar	9. Simülasyonlar	14. Video Projeksiyonu
5. Film	10. Televizyon	

Sosyal Bilgiler programında yukarıda etkinlikler bahsinde geçen teknolojiyle ilişkili etkinliklerin yanı sıra fiilen teknolojik araçların kullanımıyla gerçekleştirilen etkinliklerde mevcuttur. Tablo 2’de sıralanan araçlardan yola çıkarak teknolojik araç ve gereçlerin etkinliklerde kullanımına ilişkin şu açıklamalar yapılabilir:

- Sosyal Bilgiler programında verilen etkinlik örnekleri ve açıklamalarda derslerde belgesel ve film kullanımı sıkça yer almaktadır. Bu materyallerin yardımıyla Sosyal Bilgiler dersinin soyut olarak isimlendirilebilecek içeriklerinin somutlaştırılması ve konuların görüntülerle desteklenmesi amaçlanmıştır.
- Sosyal Bilgiler programında farklı sınıf seviyelerinde birçok ünite “İnternet Araştırması” etkinliği bulunmaktadır. Bu etkinliklerle öğrencilerin bilgisayar ve internet teknolojilerini kullanarak bilgiye ulaşma ve bilgiyi kullanma yollarını öğrenmeleri amaçlanmıştır.
- Elektronik araçlar olarak kastedilen araçlara fotoğraf makineleri, kameralar gibi teknolojik araçları örnek verebiliriz. Sosyal Bilgiler programında farklı sınıf seviyelerinde birçok ünite öğrencilerden afiş, broşür, grafik çalışmaları yapmaları istenmiştir. Söz konusu elektronik cihazlar bu bağlamda kullanılabilir.
- Encarta World Atlas yazılımı Microsoft firması tarafından geliştirilen oldukça kapsamlı bir coğrafya yazılımıdır. Söz konusu yazılım içeriğinde dünyanın, ülkelerin, bölgelerin ve şehirlerin birçok haritasının yanı sıra, fiziki ve beşeri coğrafyalarına ilişkin büyük miktarda veri ve bilgi içermektedir. Bu yazılım Sosyal Bilgiler programında yer alan “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, “Küresel Bağlantılar” ve “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” gibi öğrenme alanları kapsamında hazırlanan ünitelerin öğrenme – öğretme süreçlerinde öğrenciler ve öğretmenler için oldukça önemli bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Teypler, VCD ve DVD oynatıcılar, TV öğrenme – öğretme süreçlerinde kullanılacak olan ses, görsel ve görüntülerin sınıfa taşınması noktasında önemli teknolojik araçlardır. Sosyal Bilgiler programında film/belgesel izleme etkinlikleri, haritalar, fotoğraflar ve grafiklerin gösterimine dayalı etkinlikler bu araçlar ve bu araçlara ek olarak bilgisayar, video (data) projeksiyonu, internet gibi araç – gereçlerden faydalanılarak gerçekleştirilmektedir.
- Ses kayıt cihazları da Sosyal Bilgiler programında yer alan görüşme, röportaj etkinlikleri için kullanılan önemli teknolojik araçlardandır.

Öğretim Programının Ölçme- Değerlendirme Araç ve Yöntemlerinde Teknoloji

Sosyal bilgiler öğretim programı ölçme-değerlendirme anlayışı olarak sonucun yanısıra süreci de önemsemiştir (Ata, 2010). Doğal olarak bu durum ölçme-değerlendirme araç ve yöntemlerine yansımıştır. Ünite şemalarının sağ tarafında bulunan açıklamalar sütununun alt kısmında ölçme-değerlendirme araç ve yöntemlerine değinilmiştir. Ölçme-değerlendirme araç ve yöntemleri incelendiğinde doğrudan teknolojiyle ilgili herhangi bir araç ve yöneme işaret edilmediği görülmektedir (MEB, 2005b; MEB, 2005c). Ancak dolaylı olarak öğrenci ürün dosyası, proje ve performans ödevleri hazırlama ve kavram haritası yapma gibi araç ve yöntemlerde teknolojinin kullanılabileceği söylenebilir.

SONUÇ

Yaşamın her aşamasında olduğu gibi eğitim-öğretim faaliyetlerinde teknoloji varlığını güçlü bir şekilde hissettirmektedir. Bu varlık kimi zaman öğretim programlarının yenilenmesi için bir neden, kimi zaman ise derslerin etkili hale getirilmesi için bir kullanım olarak şeklinde ortaya çıkmaktadır. 2005 yılında uygulanmaya başlanan sosyal bilgiler öğretim programında teknoloji hem yenilenme için bir neden hem de programın etkili bir şekilde öğretimi için bir kullanım olmuştur. Sosyal bilgiler öğretim programında teknolojinin yerini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada araştırma soruları doğrultusunda ulaşılan sonuçlar aşağıda açıklanmıştır:

Sosyal bilgiler öğretim programının genel amaçlarında doğrudan ve dolaylı olarak teknolojiye yer verilmiştir. Programın genel amaçlarında sosyal bilgiler dersi ile yetiştirilmek istenen öğrenci profili tanımlanırken, günümüz koşullarına uygun olarak, bilim ve teknolojinin gelişimini ve toplumsal hayata etkilerini bilen, bilgi iletişim teknolojilerini etkin kullanan bireyler yetiştirilmesinin amaçlandığı doğrudan vurgulanmıştır.

Sosyal bilgiler öğretim programının içeriğinde teknoloji öğrenme alanları ve kazanımlarda kendini göstermiştir. Öğrenme alanları içerisinde teknoloji doğrudan “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında ifadesini bulmuştur. Bu bulgu Çelikcan (2010, 2011) ve Kaymakçı (2007b, 2013) tarafından yapılan çalışmaların bulgularıyla örtüşmektedir. Öte yandan öğrenme alanının içeriğinde genel olarak teknoloji, teknolojinin gelişim süreçleri, bilimsel ve teknolojik gelişime katkı sağlayan bilim insanları, günümüz teknolojileri ile teknolojinin doğru ve etkin kullanımı, öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olarak, farklı sınıf seviyelerinde ele alınmıştır. Yine bu öğrenme alanına ek olarak “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanları da dolaylı yoldan teknolojiyle ilişkilendirilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretim programında farklı sınıf seviyelerinde yer alan birçok kazanımda öğrencilerin teknolojiyi, teknolojinin tarihi gelişimini, teknolojik ürünleri, teknolojik ürünlerin gelişim sürecini, teknolojik ürünlerin doğru kullanımını öğrenmeleri ve bu kapsamda sahip olmaları gereken becerileri edinmeleri amaçlanmıştır. Sosyal bilgiler öğretim programı genel amaçlarında belirtilen bilgiye ulaşma yollarını bilen, bilgiyi kullanan ve bilgiyi üreten bireyler yetiştirmek ifadelerini gerçekleştirmek adına öğrencilerin ve öğretmenlerin teknolojik ürünleri kullanarak bilgiye ulaşmaları ve kullanmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretim programının öğrenme-öğretme süreçlerine bakıldığında öğretmen ve öğrencilerin aktif olarak teknolojiden faydalanmaya sevk edildiği görülmektedir. Gerek sınıf içi gerekse sınıf dışı etkinlikler ve çalışmalarda teknoloji ve teknoloji araçlarından faydalanarak öğrencilerin bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve bilgi üretmelerinin yanı sıra yaratıcılık, eleştirel düşünme gibi becerilerinin de gelişimine katkı sağlanması hedeflenmektedir. Bununla birlikte öğrenme-öğretme süreçlerinde teknolojinin kendini daha çok etkinlik örneklerinde ifade ettiği söylenebilir. Sosyal bilgiler öğretim programında farklı sınıf seviyelerinde yer alan etkinliklerin birçoğunda öğrencilerin başta internet gibi bilgi iletişim teknolojileri olmak üzere teknoloji ve teknolojik ürünlerle tanışması, teknolojik ürünleri kullanması üzerinde durulmuştur. Ayrıca öğretmen ve

öğrencilerin teknolojik ürünleri kullanmaya sevk edilmesiyle sosyal bilgiler derslerinin çoklu ortam, hipermedya gibi araçların kullanıldığı, daha verimli, kalıcı öğrenmelerin gerçekleştiği, yaratıcı düşünme ve eleştirel düşünme becerilerinin etkin olarak işe koşulduğu dersler olması amaçlanmıştır.

Sosyal bilgiler öğretim programının ölçme-değerlendirme araç ve yöntemlerinde teknolojinin yerine bakıldığında doğrudan teknolojiye ilişkin bir ifadeye rastlanamamıştır. Ancak öğrenci ürün dosyası, proje ve performans ödevleri gibi ölçme-değerlendirme araç ve yöntemleriyle dolaylı olarak teknolojinin kullanımını gerektirecek unsurlara dikkat çekilmiştir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, sosyal bilgiler öğretim programının genel amaçlar, öğrenme alanları ve kazanımlar çerçevesinde içerik, etkinlik örnekleri bağlamında öğrenme-öğretme süreçleri ve dolaylı da olsa ölçme-değerlendirme araç ve yöntemleri açısından teknoloji, teknolojik ürünler ve eğitim teknolojisiyle iç içe olduğu görülmektedir. Bu bağlamda günümüz dünyasının hızlı gelişiminin arkasındaki itici güç olan teknoloji ve teknolojik araçların kullanımının öğretim programında yeterli düzeyde yer aldığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Aksin, A. (2014). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknolojik pedagojik alan bilgisi (tpab) yeterlilikleri: Amasya ili örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Aktunç, E. ve Özçınar, Z. (2008). İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminin eğitim teknolojisi öğeleri açısından incelenmesi. İçinde, *8th International Educational Technology Conference Proceedings*, Anadolu University, Eskişehir, Turkey, 6-9 May 2008 (s. 300-305). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Alkan, C. (1998). *Eğitim teknolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Alkan, C. ve Kurt, M. (2007). *Özel öğretim yöntemleri: Disiplinlerin öğretim teknolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ata, B. (2010). Sosyal bilgiler öğretim programı. İçinde C. Öztürk (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi: Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* (s. 33-47). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Baloğlu Uğurlu, E. (2012). Sosyal bilgiler eğitiminde teknoloji araçlarının kullanımı. İçinde M. Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 243-265). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bass, R., Rosenzweig, R. & Mason, G. (1999). Rewiring the history and social studies classroom: Needs, frameworks, dangers and proposals. *Journal of Education*, 181 (3), 41-62.
- Bell, J. (1993). *Doing your research project: A guide for first time researchers in education and social science*. Buckingham/Philadelphia: Open University Press.

- Çelikcan, Ş. (2010). Sosyal bilgiler dersi bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanının aktif öğrenme yöntemleri ile işlenmesinin öğrencinin akademik başarısına etkisi. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelikcan, Ş. (2011) . Sosyal bilgiler öğretiminde bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanının yeri ve önemi. İçinde R. Turan ve diğ. (Eds.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar II* (s. 164-180). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çelikkaya, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde araç – gereç ve materyal kullanımının önemi. İçinde R. Sever ve E. Koçoğlu (Eds.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı* (s. 39-68). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çilenti, K. (1988). *Eğitim teknolojisi ve öğretim*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- İşman, A. (2011). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kaya, B. (2008). Sosyal bilgiler dersinde teknoloji kullanımı. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28 (3), 189-205.
- Kaymakçı, S. (2007a). Bir müfredat geliştirme öyküsü: Prof. Dr. Mustafa Safran'la söyleşi. *Toplumsal Tarih*, 159, 87–91.
- Kaymakçı, S. (2007b, Kasım). *Sosyal bilgiler dersi bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanının içerik değerlendirmesi*. I. Ulusal İlköğretim Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Ankara.
- Kaymakçı, S. (2011). Yeni sosyal bilgiler öğretim programının araç-gereç boyutu. İçinde R. Turan ve diğ. (Eds.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar II* (s. 152-164). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kaymakçı, S. (2013). Yeni sosyal bilgiler programının ve ders kitaplarının bilim ve teknolojiye yaklaşımı. İçinde B. Ata (Ed.), *Bilim, Teknoloji ve Sosyal Değişme* (s. 13-37). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Koşar, E., Avcı, U. ve Yüksek, S. (2001). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- MEB. (2005a). *İlköğretim 1–5. sınıflar programları tanıtım el kitabı*. Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB. (2005b). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4–5. sınıflar öğretim programı (taslak basım)*. Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB. (2005c). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6–7. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu (taslak basım)*. Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB. (2006). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6. sınıf öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: MEB Yayınevi.

- Merriam, S. B. (1998). *Case study research in education: A qualitative approach*. San Francisco: Jossey Bass Publishing.
- Meydan, A. ve Akdağ, H. (2011). Sosyal bilgilerde öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. İçinde B. Tay ve A. Öcal (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 153-192). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Molenda, M. (2003). Instructional Technology. A. Kovalchick, ve D. Kara içinde, *Educational Technology: An Encyclopedia*. Santa Barbara: ABC-CLIO. (s. 464 - 466)
- Özel, E. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim teknolojilerine yönelik tutum ve davranışları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 19 (31), 129-144.
- Özkütük, N. ve Orgun, F. (2001, Kasım). *Eğitim teknolojisini doğru kullanabiliyor muyuz?*. I. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Sakarya, Türkiye.
- Öztürk, T. (2006). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eğitimde teknoloji kullanımına yönelik yeterliliklerinin değerlendirilmesi (Balıkesir örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research ve evaluation methods*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Seferoğlu, S. S. (2010). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Sever, R. (2010). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şimşek, A., Özdamar, N., Uysal, Ö., Kobak, K., Berk, C., Kılıçer, T. ve Çiğdem, H. (2008). İkibinli yıllarda türkiye'deki eğitim teknolojisi araştırmalarında gözlenen eğilimler. İçinde, *8th International Educational Technology Conference Proceedings*, Anadolu University, Eskişehir, Turkey, 6-9 May 2008 (s. 115-120). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Turan, İ. (2007). *Student readiness for technology-enhanced history education in turkish high schools*. Unpublished doctoral dissertation, University of Pittsburgh, School of Education, Pittsburgh/Pennsylvania, USA.
- Yanpar Yelken, T. (2011). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yanpar, T. (2005). Öğretim materyal ve teknolojileri. İçinde C. Öztürk ve D. Dilek (Eds.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 327-364). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yeşiltaş, E. ve Sönmez, Ö. F. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde bilgisayar kullanımı ve bilgisayar tabanlı materyal geliştirme. İçinde R. Turan, A. M. Sünbül ve H. Akdağ (Eds.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar I* (s. 387-413). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Yeşiltaş, E. (2012). Sosyal bilgiler öğretiminde öğretim materyalleri ve teknolojileri. M. Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 225-241). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yeşiltaş, E. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde interaktif ortam ve bilgisayar teknolojilerinin kullanımı. İçinde R. Sever ve E. Koçoğlu (Eds.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı* (s. 105-131). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yay.
- Yiğit, E. Ö. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlığı düzeylerinin ve teknoloji ile bütünleştirilmiş sosyal bilgiler öğretimine yönelik görüşlerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; İstanbul.
- Yiğit, E. Ö. (2012, Eylül). Bilim, teknoloji ve toplum yaklaşımı açısından sosyal bilgiler ve fen ve teknoloji öğretim programlarının değerlendirilmesi. II. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Bolu.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

Besides institutions, managements and states, technology affects education as well. The relationship between education and technology revealed a new term: educational technology. Contrary to the common idea that educational technology means technological tools, using in classrooms; educational technology means evaluating learning sources and process, designing, developing and using of management theories and their applications (Seels & Richey, 1994, akt. Turan, 2007: 25).

Information and communication technology also affects educational technology. To increase achievement in teaching-learning process and train modern people for the technological era, some characteristics of information and communication technology like reaching, producing and sharing of information required curricula reforms. In Turkish context, Ministry of Turkish National Education (MONE) explained the main reasons of curriculum reforms, done in early 2000s (MEB, 2005a: 14-15): "The requirement of reflecting rapid scientific and technological changes, occurred around the world to Turkish educational system, the requirement of reflecting some findings of researches in different scientific areas to the curricula and the requirement of reflecting methods and content developments of teaching-learning approaches and educational sciences to the curricula."

Within the context of these curriculum reforms, social studies curricula were handled as well. Beside the above reasons, social studies curricula were developed due to the structure of 1998 curricula like using traditional

methods and teacher centered characteristics (Kaymakçı, 2007a). In this sense, it is possible to say that one of the main reasons of developing curricula is using technology for doing effective social studies education. Because technology is not everything for effectively teaching social studies, but it is a component of the curricula to gain information, skills and values for training active citizens (Heafner, 2004: 49, derived from Baloğlu Uğurlu, 2012). Furthermore it is revealed that the usage of technology and technological tools in social studies education increase students' interests to the course (Bass, Rosenzweig & Mason, 1999: 43).

Reviewing of the literature showed that there are some studies related to technology and social studies education. These studies are classified into two groups: practical and theoretical. Practical studies (Aksin, 2014; Öztürk, 2006; Kaya, 2008; Çelikcan, 2010; Yiğit, 2011; Özel, 2014) cover social studies education and technology relations in the context of prospective teachers, teachers and students. Theoretical studies include educational technologies in social studies education (Aktunç & Özçınar, 2008; Baloğlu Uğurlu, 2012; Çelikkaya, 2013; Meydan & Akdağ, 2011; Yanpar, 2005; Yeşiltaş, 2012, 2013) and technology in the social studies curricula. In curriculum studies, technology was handled in the context of Science, Technology and Society theme (Kaymakçı, 2007b; Çelikcan, 2011; Yiğit, 2012; Kaymakçı, 2013). So it can be said that the studies related to topic of technology in social studies education are very limited and they do not explain the whole curricula in terms of technology. For these reasons examining technology in social studies education is important and this study will examine concrete data about the place of technology in social studies curricula to academicians and teachers. Also it will contribute the curricula updating and revision studies as a director.

The aim of this study is to elicit the place of technology in social studies curricula. Specifically, four research questions were asked:

1. What is the place of technology in the general goals of social studies curricula?
2. What is the place of technology in the content of social studies curricula?
3. What is the place of technology in the teaching learning process of social studies curricula?
4. What is the place of technology in the measurement-evaluation tools and methods of social studies curricula?

Methodology

This study was designed with qualitative methodology, specifically document analysis. Because this study focuses on written documents and document analysis can show changes and developments about a topic. Also it can give information about the whole aspects of a topic (Merriam, 1998; Yıldırım ve Şimşek, 2005; Yin, 2003). As data sources (documents), social studies curricula guides were used. The data were gathered in the fall semester of 2014-2015 academic year. Collected data were analyzed with descriptive analysis. To raise validity and reliability of the analysis, triangulation was done (Patton, 2002). In this context, two field experts (researchers) and a social studies teacher did their own analyzing. Then they compared the analysis and used the appropriate one in the study.

Findings & Conclusion

There some direct and indirect expressions about the technology in the general goals of the curricula. Regarding the direct expression it is said that students use information and communication technology by understanding the development process of science and technology and the effects of it on the society. There are two indirect expressions about the technology in the general goals of the curricula as well. Also there some advices to teachers about technology and how it must use in the part of explanations about the applications of curricula.

Related to the content of the curricula, technology takes place in the themes and objectives. Considering themes, technology oriented topics are handled in three different themes, called Science, Technology and Society, Production, Distribution and Consumption and Global Connections. Within these themes, in general Science, Technology and Society comes into prominence about the objectives of the curricula. Also technology and technological products and tools are often given in this theme.

Technology directly takes place in sample activities in the teaching learning process of the curricula. In general these activities include technology and technological tools for using both content and practice.

There is no direct expression about the technology in the measurement-evaluation tools and methods of the curricula. However it is possible to say that technology can be indirectly linked to some measurement-evaluation tools and methods like portfolio, project and performance assignments and concept maps in terms of preparing them.

As can be understood on the above expressions, technology takes place in the social studies curricula. In this context, it is possible to say that the general goals, explanations about the applications of the curricula, themes, objectives, sample activities, measurement-evaluation tools and methods of curricula were designed to enable using technology and technological products actively.